14/11/84

[illegible]

Απροσεξίες καί προσλήψεις

Στόν τόσο θαρυμένο προϋπολογισμό τού ΚΘΒΕ, πού έπιθαρύνθηκε άκόμη περισσότερο μέ τό νά φορτωθεί ή δεύτερη κρατική σκηνή τό μεγαλύτερο μέρος τού προσωπικού τών θεάτρων Σερρών καί Κομοτηνής, έτοιμάζεται νέο θάρος. Θά γίνουν προσλήψεις τεσσάρων ύπαλλήλων, ένώ δέν ύπάρχει καμιά άνάγκη, μιά καί οί περίπου 25 ύπηρετούντες ύπάλληλοι είναι ύπεραρκετοί καί τό ξέρουν όλοι αύτό, άκόμη κι οί ίδιοι οί ύπάλληλοι (ύποθέτουμε καί ή διοίκηση τού θεάτρου). Αλλά έκείνο πού τραθάει πιό πολύ τήν προσοχή στήν σχετική άνακοίνωση είναι ό τρόπος πού ζητούνται αύτοί οί ύπάλληλοι. Κατ' άρχήν τό θέατρο γιά νά «άνανεωθεί» δέν άποκλείει νά προσλάθει άτομα άκάμη καί ήλικίας 65 έτων. Κι άκόμη γιά τήν κάθε είδικότητα (δημοσίων σχέσεων, άρχείου, άποθήκης, ήλεκτρονικών) δέν ζητείται κανένα χαρτί, κανένα πτυχίο. Ετσι γιά τόν ύπάλληλο άρχείου ζητούνται «γνώσεις» θεατρολογίας, γιά τόν ύπάλληλο γραφείου δημοσίων σχέσεων «γνώσεις» δημοσιογραφίας καί γιά τούς άλλους άπλώς «γνώσεις». Πολύ παράθυρο μοιάζει όλη ή ίστορία. Γιατί, τί πάει νά πεί γνώσεις δημοσιογραφίας, γιά παράδειγμα; Η είσαι δημοσιογράφος ή όχι. Καί τί θά πεί γνώσεις χειρισμού ήλεκτρονικού ύπολογιστή, πώς άποδεικνύεται, δηλαδή, ότι τίς έχεις; Μέ άπολυτήριο λυκείου πού ζητείται; Η άνακοίνωση είναι πολύ προσεκτική στή διατύπωσή της, ώστε νά δικαιολογεί «άπροσεξίες» στήν έπιλογή. Αλλά, άς τό προσέξουν οί άρμόδιοι. Γιατί ή κοινή γνώμη προσέχει. Καί, φυσικά, κι ό τύπος είναι έν γνώσει.

Πόσο μετρούν όλοι αύτοί;

Ούτε ένας, ούτε πέντε, ούτε δέκα, άλλά 71 θίασοι (λέγει ή είδησεογραφία) ζητούν έπιχορήγηση. Είναι άραγε, άριστοι; Εχουν προσφέρει (καί τί) σημαντικά πράγματα στήν άνάπτυξη τού έλληνικού θεάτρου, όλοι αύτοί; Αμφιθόλουμε. Επομένως, γιατί ζητούν καί γιατί νά πάρουν (φυσικά, οί άπαδεδειγμένα προσφέροντες νά ένισχυθούν καί μάλιστα χωρίς μεροληψίες κομματικές ή άλλες) τά χρήματα τού έλληνικού λαού όταν....

Οταν ή έλληνική έπαρχία στερείται θιθλιοθήκες, όταν γιά τούς λογοτέχνες δίδονται ψυχία, όταν δέν άγοράζουν ένα θιολί τής προκοπής στόν Καθράκο, όταν ό μακεδονικός τάφος στήν όδό Παπαναστασίου έχει χορταριάσει, όταν ή έπιτροπή είκαστικών παραιτείται γιατί δέν θ' άγοραστεί (λέγεται) κανένα έργο είκαστικού καλλιτέχνη. Γιατί;

Ανάποδη άποκέντρωση

Μιά έπαινετή προσπάθεια ήταν ή θεατρική άποκέντρωση (στήν Αθήνα έχει γίνει πράξη) καί πρός αύτή τήν κατεύθυνση τό ΚΘΒΕ είχε έπιχειρήσει έναν χειμώνα τίς παραστάσεις σέ γειτονιές καί σέ προάστια τής Θεσσαλονίκης. Τώρα γίνεται τό άνάπο-

Κάθε χρόνο ή ίδια γκρίνια έπικρατεί

«Δημήτρια», ένας θεσμός πού όργανώνεται πρόχειρα

Απαραίτητος ό σωστός καί έγκαιρος προγραμματισμός.- Ποιά ή ταυτότητα;

Μέ τόν τερματισμό τών «Δημητρίων» συνηθίζεται νά γίνεται, όπως καί σέ άλλες άνάλογες περιπτώσεις, ένα είδος άπολογισμού. Ωστόσο, τό έργο καταντάει άχαρο, κυρίως άπό τήν άποψη ότι, ένώ ή καλοπροαίρετη κριτική αύτού τού ίδιου τού θεσμού ή κάποιων έπί μέρους στοιχείων του θά μπορούσαν νά θοηθήσουν στή θελτίωση, ριζική ή σταδιακή, τής προσπάθειας, παρατηρείται μιά έμμονή στήν προχειρότητα καί μιά άπροθυμία άλλαγής τών θολικών λύσεων.

Υπάρχουν μερικά πράγματα όπου οί όργανωτές τού «φεστιθάλ» αύτού δείχνουν ένα άδαμάντινο πείσμα. Καί τά πράγματα αύτά είναι κυρίως: Η σοθαρή όντιμετώπιση τού χαρακτήρα τού θεσμού καί ή όνάλογη διαμόρφωση τού περιεχομένου του, ό έγκαιρος προγραμματισμός καί ή άρτια όργάνωση. Θά μπορούσε κανείς νά σταματήσει σ' αύτό τό σημείο, καθώς δέν ύπάρχει λάγος νά κρίνει τήν συμμετοχή τού άλφα ή τού θήτα συγκροτήματος ή τήν άπουσία κάποιου άλλου, όταν δέν άντιμετωπίζονται θασικές έλλείψεις, όπως αύτά πού άναφέρθηκαν.

Ωστόσο, ένα κείμενο πού δημοσιεύεται στήν όρχή τού πολυσέλιδου προγράμματος τών έφετεινών «Δημητρίων» καί πού ύπογράφεται άπό τήν «όργανωτική έπιτροπή» δίνει λαθή γιά νά ξαναειπωθούν μερικά πράγματα, έστω καί γιά τελευταία φορά. Καί ή λαθή δίδεται άπό τήν στιγμή πού διαπιστώνεται άτι μεταξύ τών γραφομένων καί τών πραγματοποιουμένων ύπάρχει μιά άπόσταση έντυπωσιακή.

Γράφει, λοιπόν, τό κείμενο αύτό, μεταξύ άλλων: «Τά Δημήτρια σίγουρα δέν είναι άπλά ένα σύγχρονο καλλιτεχνικό ή τουριστικό φεστιθάλ, έστω καί μέ έκδηλώσεις ύψηλής ποιότητας, πού θά μπορούσε, όμως, νά γίνεται όπουδήποτε. Τά Δημήτρια φιλοδοξούν νά είναι ή μεγάλη γιορτή τής πόλης τής Θεσσαλονίκης κάθε χρονιά, πού νά άναδείχνει τήν ίστορική φυσιογνωμία καί τή σημερινή δυναμικότητα τής πόλης. Ετσι, κρατούν τίς ρίζες τού θεσμού, τά θυζαντινά Δημήτρια, πού ήταν μεγάλη θρησκευτική, πολιτιστική, κοινωνική καί οίκονομική έκδήλωση, μέ κέντρο τήν Θεσσαλονίκη καί μέ άκτινοθολία στήν γύρω περιοχή καί έξω άπό τά έλλαδικά όρια. Αύτά θέθαια καθόλου δέν σημαίνει μιά μουσειακή άνάπλαση τής ίστορίας, μιά μάταιη καί άσκοπη προσπάθεια νά φέρουμε πίσω τό χαμένο πρόσωπο άλλων έποχών. Τά σύγχρονα Δημήτρια δέν μπορεί παρά νά θασίζονται στέρεα στίς πραγματικές συνθήκες καί τίς πραγματικές άπαιτήσεις τής σημερινής Θεσσαλονίκης, μέσα στήν Ελλάδα καί στόν κόσμο τού σήμερα πού έξελίσσεται καί διαμορφώνεται δυναμικά. Γιατί τό κύριο ζήτημα είναι, αύτή ή γιορτή νά προσεγγίσει τόν λαό, νά έχει τή λαϊκή άπήχηση καί τήν άποδοχή, τήν έπίδραση καί

γιορτής». Θά μπορούσε νά πάρει κανείς λέξη-λέξη τό παραπάνω κείμενο καί νά δείξει πόσο τά λόγια καί τά έργα διΐστανται. Αλλά, άς δούμε τά ζητήματα πιό

[illegible]

γενικά, σέ εύρύτερη βάση, χωρίς νά ξεχνάμε καί σ' αύτά πού πιστεύει ή «όργανωτική έπιτροπή».

Κατ' άρχήν καί δυστυχώς τά «Δημήτρια» σήμερα καί τό προηγούμενα χρόνια μένει ένα καλλιτεχνικό φεστιθάλ καί όχι ύψηλής ποιότητας, όργανωτικά ή σάν ποιότητα έκδηλώσεων (παρά τίς έξαιρέσεις). Επομένως άπό κεί ξεκινάει τό πρώτα στοιχείο συζήτησης ή άντίρρησης. Καί άπό κεί μπαίνει καί τό θασικό έρώτημα: Ποιά μορφή πρέπει νά έχουν τά «Δημήτρια» καί πώς θά τήν πετύχουν αύτή τή μορφή. Ας τά πούμε μέ είλικρίνεια. Κάθησαν ποτέ οί κύριοι καί οί κυρίες τής «όργανωτικής» νά συζητήσουν αύτό τό έρώτημα σοθαρά, έγκαιρα καί σέ πλατιά θάση, συμμετοχής; Σαφώς όχι. Είτε τό άναγνωρίζουν, είτε όχι, μαζεύονται γιά τά «Δημήτρια» σέ κάποια προχωρημένη ήμερομηνία, δέν συμθουλεύονται κανέναν (Θεσσαλονικιό, Αθηναίο ή ξένο είδικό) προσπαθούν νά γεμίσουν τίς ήμερομηνίες, όχι μέ θάση κάποια στό-

είχαν δημιουργήσει ένα πρόγραμμα καί άναζητούσαν ένα άλλοθι ποιότητας. Δέν άναφερόμαστε στήν σημερινή δημοτική άρχή, ή ίστορία είναι παλιά, άλλά-δυστυχώς-συνεχίζεται μέ τό ίδιο πείσμα.

ΕΓΚΑΙΡΑ ΚΑΙ ΣΩΣΤΑ

Γιά νά έπειθαν οί όργανωτές τών «Δημητρίων» πώς τοποθετούν έπί τέλους τόν θεσμό σέ γερή θάση θά έπρεπε άπό αύριο κιόλας νά όνακοινώσουν τήν συγκρότηση μιάς έπιτροπής είδικών (κανείς δέν τά ξέρει όλα, κανείς άπό τό δήμο) πού θά άναλάμθανε νά συζητήσει καί νά χαράξει τά στοιχεία πού θά χαρακτηρίζουν τόν θεσμαό τού φθινοπωρινού φεστιθάλ, τούς στόχους του καί τάν τρόπο έπίτευξης αύτού τού στόχου.

Μέσα στόν Δεκέμθριο θά έπρεπε νά άναγγελθεί ότι άρχισαν οί συνεδριάσεις αύτής τής έπιτροπής πού θά ήταν τουλάχιστον τέσσερις ή πέντε καί πού μέχρι τά τέλη Ιανουαρίου θά έδιναν σάν άποτέλεσμα μιά σαφή είκόνα τού τί έπιδιώκεται καί πώς. Από τόν Φεθρουάριο θά έπρεπε νά άρχίσει ή κατάστρωση τού προγράμματος καί τόν Μάρτιο ή Απρίλιο θά είχαν γίνει όλες οί προετοιμασίες ώστε νά ύπάρχει, σέ συγκεκριμένο πρόγραμμα πιά, ή μορφή τού θεσμού. Από κεί καί πέρα θά έπρεπε νά γίνει όλη ή πρακτική δουλειά γιά τήν ύλοποίηση τού προγράμματος. Οσο δέν θά γίνεται αύτό, όσο δέν θά μεθοδεύονται τά πράγματα έγκαιρα, σωστά καί σέ πλατιά

γανωτική έπιτροπή» έπιμένει πώς δέν είναι αύτή ή φιλοδοξία. Καί άναφέρεται στά παρελθόν, στά θυζαντινά «Δημήτρια». Είναι πολύ σημαντικό νά καταλάθουμε ότι τά «Δημήτρια» πρέπει νά έχουν τήν δική τους μορφή. Ποιά θά είναι αύτή;

Σαφώς θά έπρεπε νά χαρακτηρίζει τήν Θεσσαλονίκη, τό παρελθόν της καί τό παρόν της, χωρίς φόθους γιά «μουσειακή άνάπλαση τής ίστορίας». Τά έρώτημα είναι: Πώς θά έπιτευχθεί αύτά καί σέ ποιό θαθμό; Μιά πρώτη σκέψη είναι νά ύπάρχει ένα σημαντικό ποσοστό έκδηλώσεων πού θά άφορούν τούς πνευματικούς άνθρώπους της καί τούς καλλιτέχνες της, πού θά προέρχονται άπό αύτούς καί πού θά δένονται μέ τήν πόλη καί μέ θασικά χαρακτηριστικά τής ίστορίας της καί τού σημερινού της προσώπου.

Παρόδειγμα: Δέν έχει άξία νά παρουσιάσει τό ΚΘΒΕ (πού πρέπει, άπαραίτητα, νά μετέχει) μέ μιά παράσταση τής «Λυσιστράτης» πού έχει παιχθεί πέρυσι στήν πάλη αύτή, όλλά καί άλλαύ. Η παρουσίαση ένός έργου μεσαιωνικού άπό τά ύπάρχοντα ή ή παρουσίαση ένός έργου πού θά γραφτεί είδικά γιά τά «Δημήτρια» καί θά έχει έναν χαρακτήρα συγγενικό μέ τήν πόλη, τόν χτεσινό ή τόν σημερινό. Θά είχε άκόμη άξία ή κρατική όρχήστρα νά παρουσιάσει ένα είδικό πρόγραμμα, έλληνικό ίσως ή μέ έργα Θεσσαλονικέων συνθετών καί ένα δεύτερο πρόγραμμα μέ κλασικό πρόγραμ-

σάν μαγνήτης γιά τούς ξένους. Θά έπρεπε νά συνεχισθεί ή όργάνωση τής έκθεσης σύγχρονων ζωγράφων τής Θεσσαλονίκης. Θά έπρεπε νά όργανωθούν ύψηλού έπιπέδου έκθέσεις παραδοσιακών τεχνών τής Θεσσαλονίκης (μωσαϊκό, ψηφιδωτό, χάλκινα, γυναικεία έργόχειρα κλπ.). Θά μπορούσε νά γίνει έκθεση θιθλίου Θεσσαλονικέων σέ κεντρική αίθουσα καί παράλληλη όργάνωση όμιλιών, συνεδρίων, σεμιναρίων.

Ο ΛΑΟΣ

Απαραίτητο στοιχείο γιά τήν έπιτυχία τών έκδηλώσεων καί τών «Δημητρίων» γενικότερα είναι ή συμμετοχή τού λαού. Τό έρώτημα είναι: Πώς θά έπιτευχθεί αύτά; Γιατί, άταν μιλάμε τώρα γιά τό λαό, άς μή ξεχνάμε ότι τίς έκδηλώσεις τών «Δημητρίων» τίς παρακολουθεί ένας σχετικά μικρός άριθμός φιλότεχνων πού μπορεί, μάλιστα, νά διαθέσει τό χιλιάρικο γιά νά παρακολουθήσει μιά συναυλία.

Γιά νά συμμετάσχει ό λαός θά πρέπει: Κατ' άρχήν νά όργανωθούν έκδηλώσεις πού θά μπορεί ό λαός αύτός νά παρακολουθήσει χωρίς πολλά χρήματα. Κι άκόμη θά πρέπει νά όργανωθούν μία ή περισσότερες λαϊκές γιορτές, σέ άνοιχτούς χώρους, όπου θά ύπάρχουν στοιχεία καλλιτεχνικά καί ψυχαγωγικά, όπως όρχήστρες διαφόρων είδών, καραγκιόζης, θέατρο δρόμου, χορωδίες μέ παλιά τραγούδια, παντομίμα, θαριετέ κλπ. κι όπου θά μπορεί ό λαός αύτός νά τραγουδήσει καί νά χορέψει. Κι άκόμη, θά πρέπει νά διατίθενται γιά τίς άκριθές έκδηλώσεις πολλές θέσεις μέ φτηνό είσιτήριο. Θά έπρεπε δηλαδή καί τήν συμφωνική τού Λονδίνου νά μπορούν νά τήν παρακολουθήσουν 400 φοιτητές (λέμε ένα νούμερο) σχεδόν δωρεάν. Αλλιώς, γιά ποιόν μιλάμε;

Κι άκόμη: Νά ζητηθεί άπό τόν λαό αύτό νά συμμετόσχει ούσιαστικά στά «Δημήτρια», δηλαδή παίρνοντας μέρος σέ διαγωνισμούς είτε καλλιτεχνικούς, είτε πού θά έχουν θέματα λαϊκότερες ένασχολήσεις. Φυσικά, γιά νά γίνουν όλα αύτά χρειάζεται δουλειά καί φαντασία, χρειάζεται έγκαιρος προγραμματισμός, χρειάζεται νά κοιτάμε τόν θεσμό καί τήν προκοπή καί όχι στό ποιός «δικός» μας καλλιτέχνης θά άρπάξει τήν έπιχορήγηση. Γιατί, γίνονται κι αύτά. Τά χρήματα θά δοθούν, θέθαια, άλλά θά δοθούν σέ πράγματα ούσιαστικά.

Καί πάνω άπό όλα, τέλος άπό όλα, μπαίνει τό έρώτημα: Ποιός θά τά κάνει όλα

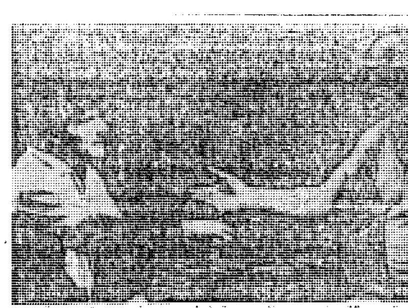

[illegible] μονόπρακτου «Τό τάθλι».

[illegible]

Δημήτρη Κεχαΐδη, «Η θέρα» - «Τό τάβλι», άπό τό κρατικό θέατρο θορείου Ελλάδος, στό «Υπερώον»

Γιά τόν Δημήτρη Κεχαΐδη καί τό θέατρό του δημοσιεύσαμε τήν περασμένη Τετάρτη ένα άρκετά μεγάλο κείμενο, έτσι πού νά μή χρειάζεται νά έπανέλθουμε σήμερα γιά τά κύρια χαρακτηριστικά τών δυό μονόπρακτων πού μάς παρουσιάζει τώρα τό ΚΘΒΕ. Ωστόσο γιά νά είναι δυνατή ή κρίση πάνω στήν παράσταση πού σκηνοθέτησε ό Τάκης Καλφόπουλος, είναι άπαραίτητο νά άναφερθούμε στά κείμενα, έστω καί μέ συντομία. Καί κατ' άρχήν άς είπωθεί πώς τό θέατρο τού Κεχαΐδη έχει τό χάρισμα νά συνδυάζει έναν σαφή κοινωνικό προθληματισμό μέ μιάν άναμφισθήτητη ποιητική διεργασία. Ετσι, χωρίς νά ξεφεύγει άπό τόν ρεαλισμό, ό συγγραφέας έχει τίς δυνατότητες νά έπεκτείνει τήν διείσδυσή του μέσα στά γεγονότα μέ τό χάρισμα τού ποιητή καί νά φωτίζει μέ μιά μεταφυσική - τελικά - άντίληψη. Τό θέμα τού Κεχαΐδη είναι, ούσιαστικά, ή μεταπολεμική χαμοζωή ένός κόσμου πού, άφού ταλαιπωρηθήκαμε στήν έπαρχία, κατέφυγε στήν πρωτεύουσα μέ έλπίδες γιά νά καταλήξει σέ μιά χειρότερη χαμοζωή, πιό θρώμικη. Τό δίπτυχο τών μονοπράκτων του «Βέρα» καί «Τάθλι» δίνουν πολύ παραστατικά αύτή τήν έξέλιξη, πού, φυσικά, γίνεται άκόμη πιό φανερή, άν θυμηθεί κανείς «Τό πανηγύρι» τού ίδιου συγγραφέα.

Στήν «Βέρα» τρία γερόντια σέρνονται πίσω άπό άναμνήσεις, θασανίζονται άπό φόθους ή φαντασιώσεις γιά μιά έρωτική έπιτυχία, άναζητούν στήν φιλία ένα άποκούμπι, άλλά καί είναι έτοιμοι νά άλληλοσφαχτούν όταν θίγεται τό άτομό τους. Ωστόσο, ούτε αύτό είναι ίκανοί νά πράξουν. Μικρόχαροι, άδύναμοι, θιολογικά κουρασμένοι, άναλύανται σέ μικροκουθέντες γύρω άπό ένα θέμα, έρχονται κι έπανέρχανται σ' αύτό, ό καθένας άπό τήν δική του σκοπιά καί μέ τίς δικές του έμμονες ίδέες, γιά νά ξανασυναντηθούν πάλι τό έπόμενο θράδυ καί ν' άρχίσουν τήν ίδια συζήτηση πάλι. Στό «Τάθλι» ύπάρχει ένα ντουέτο, πάλι άνδρών, κάπως νεώτερων, πού ζεί όμως στήν πρωτεύουσα, προσαρμοσμένη στά ήθη τής μεγαλούπολης. Κάι δώ ή χαμοζωή, οί έλπίδες, τό ψεύτισμά τους, άλλό σ' ένα έπίπεδο πιό έπικίνδυνο. Γιατί, άν στήν Λάρισα οί άνθρωποι γυρίζουν τίς έλπίδες τους καί τίς έπιδιώξεις τους γύρω άπό τούς έαυτούς τους ή γύρω άπό μιά γυναίκα, στό «Τάθλι» οί έπιδιώξεις φτάνουν στά όρια τής προαγωγής μιάς γυναίκας (τής άδελφής τού ένός) ή τής δουλεμπορίας. Ο Φόντας, ένας άπελπισμένος μανιακός τής καμπίνας - στήν ούσία ένας ταλαίπωρος κομπιναδόρος - δέν διστάζει, θεωρητικά τουλάχιστον, μπραστά σέ τίποτε προκειμένου νά έπιτύχει. Φυσικά, κι ό ίδιος μέσα του ξέρει ότι τό σχέδιό του δέν πρόκειται νά πραγματοποιηθεί, άλλά μεθάει μ' αύτό, ίσως ζεί μέ τήν ψευδαίσθηση πού, παράλληλα, τού έπιτρέπει νά ψευτοπερνάει. Στό δεύτερο αύτό μονόπρακτο, ό Κεχαΐδης φτάνει σέ μιά πιό συγκλονιστική σχέση δύο όνθρώπων, δημιουργεί ένα ζευγάρι άνδρών πού ή άλληλεξάρτησή τους δίνεται μέ μεγαλύτερη μαεστρία καί περισσότερη πειστικότητα, σέ σύγκριση μέ τήν «Βέρα». Πάντως καί τά δύο μονόπρακτα μαζί άποτελούν ένα όλοκλήρωμα πού πλουτίζει τό μεταπολεμικό έλληνικό θέατρο μέ πρόσωπα καί δραματικές καταστάσεις άξιόλογου έπιπέδου.

Η σκηνοθεσία τών έργων τού Κεχαΐδη έχει μιά σαφή δυσκολία: ό σκηνοθέτης θά πρέπει νά ξεπεράσει τήν ήθογραφία, νά άπαρνηθεί τήν διαγραφή τών τύπων πάνω σέ ήθογραφικές ή άπόλυτα ρεαλιστικές έρμηνείες καί νά προσπαθήσει νά θρεί τήν θαθύτερη, τήν ποιητική διάσταση τού κάθε προσώπου, σέ συνδυασμό μέ τήν ποίηση τών έργων. Τό έγχείρημα δέν είναι εύκολο, οί παγίδες θρίσκονται παντού, κυρίως στό ότι είναι εύκολότερη (καί γιά τούς ήθοποιούς καί γιά τό κοινό) ή ταύτιση τών ήρώων τού Κεχαΐδη μέ τύπους γνώριμους ή κατανοητούς. Ο Τάκης Καλφόπουλος έδειχνε νά άντιλαμθάνεται τό πρόθλημα, άλλά νά μή μπορεί νά προχωρήσει τή λύση του πέρα άπό ένα σημείο. Ετσι ή παράσταση, πού είχε ρυθμό καί άρκετές άρετές - καί σίγουρα θά άρέσει στά κοινό ή σ' ένα μέρος του - έμοιαζε νά κλυδωνίζεται άνάμεσα στόν ρεαλισμό (κάπου - κάπου έπεφτε καί στήν ήθογραφία) καί σέ μιά φιλοδοξία διερεύνησης τού τμήματος τού παγόθουνου πού θρίσκεται κάτω άπό τά νερό. Σ' αύτό, θέθαια, τόν όδηγούσαν κάπου καί οί ήθοποιοί του πού ό καθένας άναζητούσε τίς πιό θολικές γι' αύτόν διεξόδους έρμηνείας. Καί ήταν φανερό άτι ύπήρχε μιά προτίμηση πράς τό πιό γραφικό, τό ρεαλιστικό, πού τελικά έδινε τόν τόνο στήν παράσταση. Αν πάρουμε αύτό σάν δεδομένο, τότε οί πιό πετυχημένες έρμηνείες στό «Τάθλι» ήταν τού Κώστα Κωνσταντινίδη, πού στάθηκε άποκάλυψη έπαφής μέ τό κοινό, καί στήν «Βέρα» τού Γιώργου Βελέντζα, πού μέ πολλή συνέπεια έδωσε έναν άπολαυστικό Κώστα. Είναι, όμως, αύτή ή σωστή άντιμετώπιση τών μονόπρακτων; Η μήπως ήταν προτιμότερη ή δουλειά πού έκαναν ό Ανδρέας Ζησιμάτος κι ό Νίκος Βρεττός, πού προσπαθούσαν, όσο γινόταν, νά άποφύγουν τήν παγίδα τής γραφικότητας; Η έλλειψη μιάς ξεκάθαρης γραμμής στήν σκηνοθεσία στερεί τήν δυνατότητα νά

Μιά έπαινετή προσπάθεια ήταν ή θεατρική άποκέντρωση (στήν Αθήνα έχει γίνει πρόξη) καί πρός αύτή τήν κοτεύθυνση τό ΚΘΒΕ είχε έπιχειρήσει έναν χειμώνα τίς παραστάσεις σέ γειτονιές καί σέ προάστια τής Θεσσαλονίκης. Τώρα γίνεται τό άνάποδο: Ενα θεατρικό σχήμα πού είχε δημιουργηθεί στίς άνατολικές συνοικίες άποφασίζει νά μετακομίσει στό κέντρο τής πόλης καί μάλιστα, ένθαρρυνόμενο άπό τόν δημόσιο κορβανά. Κατανοούμε τόν καημό τών παιδιών νά γνωριστούν μέ τήν πόλη καί τά «καλά» της άλλά ή διαφημιζόμενη παντοχόθεν άποκέντρωση πάει περίπατο πρός άγνωστη διαδρομή.

τής σημερινής Θεσσαλονίκης, μέσα στήν Ελλάδα καί στόν κόσμο τού σήμερα πού έξελίσσεται καί διαμορφώνεται δυναμικά. Γιατί τό κύριο ζήτημα είναι, αύτή ή γιορτή νά προσεγγίσει τόν λαό, νά έχει τή λαϊκή άπήχηση καί τήν άποδοχή, τήν έπίδραση καί τήν συμβολή, πού είναι τά στοιχεία πού καταξιώνουν τήν ύπαρξή της».

Η ΜΕΓΑΛΗ ΓΙΟΡΤΗ

Ωραία λόγια, πού θά μπορούσαν (άλλά δέν τά καταφέρνουν) νά άριοθετήσουν ή νά χαρακτηρίσουν τά «Δημήτρια» σάν θεσμό. Τό κακό είναι ότι ή άλληλοδιαδοχή τών παραπάνω φράσεων δέν ξεφεύγουν άπό γενικότητες, μάλλον άχρηστες, καί, έπιπλέον διαψεύδονται άπό τήν κάθε χρόνο λαθεμένη ύλοποίηση τής «μεγάλης

σουν αυτό το ερώτημα σοβαρά, έγκαιρα καί σέ πλατιά βάση, συμμετοχής; Σαφώς όχι. Είτε τά άναγνωρίζουν, είτε όχι, μαζεύονται γιά τά «Δημήτρια» σέ κάποια προχωρημένη ήμερομηνία, δέν συμβουλεύονται κανέναν (Θεσσαλονικιό, Αθηναίο ή ξένο ειδικό) προσπαθούν νά γεμίσουν τίς ήμερομηνίες, όχι μέ βάση κάποιο στόχο ή κάποια γραμμή κατευθυντήρια τού φεστιβάλ, άλλά μέ στόχο τήν τέλεση τής γιορτής πάση θυσία.

Τά έχουμε πεί κι άλλοτε αύτά, τά έχουν πεί κι άλλοι, ίσως καί μέσα άπό τόν δήμο, πού όργανώνει καί πληρώνει τά «Δημήτρια» μέ τά χρήματά μας. Πατέ δέν κάθησαν νά σκεφτούν έγκαίρως, κι έπίσης ποτέ δέν έλαβαν ύπόψη τίς καλοπροαίρετες ύποδείξεις άνθρώπων πού οί ίδιοι καλούσαν, άλλά τήν τελευταία στιγμή, άφού

όλες οί προετοιμασίες ώστε νά ύπάρχει, σέ συγκεκριμένο πρόγραμμα πιά, ή μορφή τού θεσμού. Από κεί καί πέρα θά έπρεπε νά γίνει όλη ή πρακτική δουλειά γιά τήν ύλοποίηση τού προγράμματος. Οσο δέν θά γίνεται αύτό, όσο δέν θά μεθοδεύονται τά πράγματα έγκαιρα, σωστά καί σέ πλατιά βάση όργάνωσης (δηλαδή μέ συμμετοχή ειδικών) ή κατάσταση θά παραμένει στό ίδιο άνεπαρκές έπίπεδο πού βρίσκεται σήμερα καί οί γκρίνιες θά συνεχίζονται.

ΘΕΜΑΤΑ ΜΟΡΦΗΣ

Πρακτικότερα, άς ρωτήσουμε, ποιά πρέπει νά είναι ή μορφή τών «Δημητρίων»; Μέχρι σήμερα είχαμε ένα άθροισμα άπό έκδηλώσεις (καλές, μέτριες ή κακές) χωρίς κάποιο χαρακτήρα, χωρίς μιά είδοποιά διαφορά άπό ένα όποιο φεστιβάλ. Η «όρ-

παρουσίαση ενός έργου πού θα γραφτεί ειδικά γιά τά «Δημήτρια» καί θά έχει έναν χαρακτήρα συγγενικό μέ τήν πόλη, τόν χτεσινό ή τόν σημερινό. Θά είχε άκόμη άξία ή κρατική όρχήστρα νά παρουσιάσει ένα ειδικά πρόγραμμα, έλληνικά ίσως ή μέ έργα Θεσσαλονικέων συνθετών καί ένα δεύτερο πρόγραμμα μέ κλασικό πρόγραμμα. Θά είχε σημασία νά μετάσχουν στά «Δημήτρια» ένα ή δύο (τά καλύτερα) θεατρικά συγκροτήματα τής Θεσσαλονίκης μέ έργα άξιόλογα κι άς άφήσουμε τίς προχειρότητες καί τούς έρασιτεχνισμούς τών «Γιορτών Ανοιχτού Θεάτρου».

Καί συνεχίζουμε: Θά έπρεπε νά γίνει έκθεση βυζαντινής τέχνης ύψηλού έπιπέδου, άκόμη καί μέ τήν προσκόμιση έργων άπό τό Αγιον Ορος, πού θά λειτουργήσουν

νά κοιτάμε τόν θεσμό καί τήν προκοπή καί όχι στό ποιός «δικός» μας καλλιτέχνης θά άρπάξει τήν έπιχορήγηση. Γιατί, γίνονται κι αύτά. Τά χρήματα θά δοθούν, βέβαια, άλλά θά δοθούν σέ πράγματα ούσιαστικά.

Καί πάνω άπό όλα, τέλος άπό όλα, μπαίνει τό έρώτημα: Ποιός θά τά κάνει όλα αύτά; Αρκούν οί κυρίες καί οί κύριοι τής όργανωτικής έπιτροπής καί οί λίγοι ύπάλληλοι πού διατίθενται άπό τόν δήμο; Ποιά είναι ή πείρα τους άπό διοργανώσεις φεστιβάλ, ποιές είναι οί μέχρι τώρα έπιτυχίες τους, ώστε νά τούς άνατεθούν καί ή διοργάνωση τού μεγαλύτερου «φεστιβάλ» τής δεύτερης πόλης τής Ελλάδας; Δυσάρεστο τό έρώτημα. Αλλά, έπί τέλους, άς δούμε τά πράγματα κατάματα.

Ν. Μ.

οι πιο πετυχημένες ερμηνείες στο «Τάβλι» ήταν του Κώστα Κωνσταντίνιση, που στάθηκε άποκάλυψη έπαφής μέ τό κοινό, καί στήν «Βέρα» τού Γιώργου Βελέντζα, πού μέ πολλή συνέπεια έδωσε έναν άπολαυστικό Κώστα. Είναι, όμως, αύτή ή σωστή άντιμετώπιση τών μονόπρακτων; Η μήπως ήταν προτιμότερη ή δουλειά πού έκαναν ό Ανδρέας Ζησιμάτος κι ό Νίκος Βρεττός, πού προσποθούσαν, όσο γινόταν, νά άποφύγουν τήν παγίδα τής γραφικότητας; Η έλλειψη μιάς ξεκάθαρης γραμμής στήν σκηνοθεσία στερεί τήν δυνατότητα νά κρίνει κανείς τούς ήθοποιούς σωστά. Αλλά μένει κι ό Γιάννης Μαλούχος πού κρότησε τόν πιό ένδιαφέροντα, ίσως, ρόλο, πού ένσάρκωσε τόν Φόντα στό «Τάβλι», αύτόν τόν «ποιητή» τής άπατεωνίας, τό πιό δαιμονικό άπό τά πρόσωπα τών μονόπρακτων. Χωρίς νά μπορεί νά πεί κανείς ότι δέν είχε καλές στιγμές καί μιά άποδεκτή άπόδοση τού ρόλου του, ό Μαλούχος δέν μπόρεσε νά μεταδώσει τήν αίσθηση τού δαιμόνιου, στήν έκταση τουλάχιστον πού τό ζητούσε ό Κεχαϊδης. Τό δίδυμο σκηνικό τής Ρένας Γεωργιάδου έξυπηρετούσε τήν παράσταση καί σηματοδοτούσε έναν ρεαλιστικό χαρακτήρα στήν άπόδοση τών έργων. Συμπέρασμα: μιά παράσταση πού τήν βλέπει κανείς θετικά σάν ρεαλιστική άπόδοση τών κειμένων άλλά πού σέ κάνει νά άναρωτιέσαι πόσο θά έπρεπε νά καταδυθούν άκόμη οί συντελεστές της γιά νά βρούν τί κρύβεται κάτω άπό τήν άπτή έπιφάνεια.

ΝΙΚΟΣ ΜΠΑΚΟΛΑΣ

Τό έλληνικό διήγημα

ΤΑ ΔΥΟ ΣΚΕΛΕΘΡΑ

Τού Αντρέα Καρκαβίτσα

ΜΕ ΛΕΝΕ Νικόλα· τό παρανόμι μου είνε Βρίζας - Νικόλας Βρίζας. Αλήθεια τώρα σαραβαλιάστηκα σάν τό γέρικο τ' άλογο, μά ήμουνα καί γώ μιά φορά νιός. Τήν καθεμερνή δουλειά, τή σκόλη γλέντι.

–Τί λεβέντης! θάμαζαν οί γυναίκες πού μέ βλέπανε.

Καί μού 'στελναν προξενιές άπό πολλά σπίτια καί μέ τό έχει τους. Εγώ πήρα φτωχή, μά κείνη πού ήθελε ή καρδιά μου.

Τώρα γέρασα· –έτσι θά είπή καθένας σάν ίδή τό ζαρωμένο πρόσωπό μου, τά ψαρά μου τά γένεια καί τό άσπρόμαλλο κεφάλι μου. Αχ! δέ γεράνε τόν άνθρωπο τά χρόνια· όχι! Αμα χάση κανείς ό,τι άγαπάει· άμα θάψη στή μαύρη γή γυναίκα κ' έξι παιδιά πού έλεγε νά τού κλείσουν τά μάτια· άμα δέν έχη έν' άκουμπιστήρι στόν κόσμο... ναί, τότε άσπρίζουν τά μαλλιά, τότε ή ράχη κομπουριάζει, τότε ή καρδιά χτυπάει άπρόθυμα σάν νά δουλεύη χαράμι.

Είπα πώς έχασα έξι παιδιά. Ναί, τό ένα ύστερ' άπό τ' άλλο τά πήγα όλα, έσκαψα τό χώμα καί τ' άπίθωσα κοντό στή μάνα τους, τήν άμοιρη Γιαννούλα. Απ' ώρα σ' ώρα θά μέ άπαντήση ό Χάρος στό δρόμο του καί μένα, θά μέ πάρη στό στερνό μου κρεβάτι καί τότε μήτε Νικόλας Βρίζας θά βρίσκεται, μήτε θά θυμάται κανείς πώς ήταν μιά φορά. Τό νεκροταφείο μας είναι μικρό. Λίγα κυπαρισσάκια έδώ, μιά ροδιά έκεί, σανίδια μπηγμένα στά μνήματα –σταυρός πουθενά! Τό βάτα, ό γούλιερος καί τό μαμούδι πνίγουν τήν άγριοτριανταφυλλιά καί τό δεντρολίβανο πού φυτρώνει στό μνήμα. Σέ λίγα χρόνια γιά νά θάψουν κανένα σάν καί μένα ψτωχόν καί κακομοίρη, θά πάνε νά σκάψουν στό δικά μου μνήματα. Εκεί θά βρούν καί μιά κάσα νά έχη δυό σκέλεθρα.

–Ποιανού ήταν αύτό τό μνήμα; θά ρωτήσουν.

Ακούστε τήν ίστορία του.

Ηταν στά έβδομήντα τό Δεκέμβρη. Τότε πέθανε ή κόρη μου ή Αννέτα. Κακόμοιρο κορίτσι! Τί συλλογίζομαι καί θλίβετ' ή καρδιά μου. Οση λύπη τράβηξα γιά τ' άλλα όλα, τράβηξα γιά κείνη μοναχά. Θά μού είπήτε γιατί; Τ' άλλα δέν ήταν παιδιά σου; Δέν είνε όλα τά παιδιά ένα; Αλήθεια· όλα τά παιδιά έναν πόνο έχουν, μά είνε άλλο πού μέ βασανίζει μέρα καί νύχτα. Εγώ ναί, έγώ κ' ή κακομοίρα ή Γιαννούλα –πού νά είχε τό ξέραμε!– είμαστε ή αίτία νά μή χαρή τόν Απάνω Κόσμο ή Αννέτα μας. Εμείς τήν πεθάναμε άπό τό 'να κ' ή τύχη της ή κακή άπό τ' άλλο. Αν έμείς δέ φερνόμαστ' έτσι, μπορεί καί νά ζούσε τώρα τό κορίτσι μου· θά είχα καί γώ άγγονάκια, θά τούς έλεγα παραμύθια στό παραγώνι τό χειμώνα· τό ένα μέ τά χεράκια του θά τραβούσε τά ψαρά μου τά γένεια, τό άλλο θά χόρευε στό γόνατά μου, άλλα θ' άνέβαινε στή ράχη μου καί θά μού φώναζαν όλα μέ τήν ψιλή φωνίτσα τους: παπούλη! παπούλη! Καί γώ θά γλύτωνα άπό τίς πίκρες πού μέ βασανίζουνε τώρα καί τρέμω μή μέ πάρουν άκλούθα καί στό μνήμα. Αχ! στερνή μου γνώση νά σ' είχα πρώτα! Τώρα κι άν βαρώ τό κεφάλι μου, τίποτα δέν κάνω. Τό καημένο τό κορίτσι έσβησε σάν τό κερί.

Πάσα μέρα άλλο δέν έχω στό νού μου παρά μιά σκέψη μονάχα. Πώς είμαστε οί άνθρωποι φτιαγμένοι. Αν είνε νά κάνουμε κάτι πού μάς άρέσει, πιστεύουμε πώς όλοι θά τό παινέψουν. Αν τό κάμη άλλος, θά τό γυρίσουμε άποδώ, θά τά παίξουμε άποκεί κ' έπειτα θά είπούμε: δέν είνε καλά πράμα. Απάνω σ' αύτό θά σάς μιλήσω. Εγώ άγάπησα τή Γιαννούλα. Χωρίς νά ρωτήσω κανένα, χωρίς νά σκεφτώ πώς άν έπαιρν' άλλη θά αιρνα καί προίκα, τήν πήρα τή Γιαννούλα κι όλοι πίστεψα πώς μέ παίνεψαν. Οταν ή κόρη μου ή Αννέτα άγάπησε τόν Αντώνη, έγώ δέν είπα τό ναί. Καί γιατί; Ξέρω καί γώ; Μά τί κέρδισα; Τί άπόχτησα μέ τήν κακογνωμιά μου; Δάκρυα μονάχα. Πήρα δυό ψυχές στά λαιμά μου· έστειλα δυό ζωές παράκαιρα στόν Αδη.

⁂

Ο ΑΝΤΩΝΗΣ ήταν δεκάξι χρονών παλληκάρι κ' ή Αννέτα δεκαπέντε, όταν πιάσαν τήν άγάπη. Κανείς δέν τό ήξερε, γιατί δέν έκαναν τρέλλες. Οταν έφτασε τό δεκαφτά –κ' ήτανε μιά όμορφονιά!...– τή γύρεψαν άπό καλά σπίτια, μά έκείνη δέν έλεγε τό ναί. Σέ λίγο έμαθα τόν έρωτά της.

Αν θέλετε, στήν άρχή δέν μού βαροφάνηκε. Τό παιδί είχε δυό στρέματ' άμπέλι, λίγη σταφιδούλα κ' ένα σπιτάκι. Μά τόν ίδιο χρόνο πάντρεψε τήν άδερφή του –μιά είχε– καί τής τά 'δωκε όλα. Βλέπεις κάθε πατέρας φροντίζει γιά τό καλό τού παιδιού του. Οταν είδα πώς ό Αντώνης δέν είχε τίποτα, ήθέλησα νά τό ξεκόψω. Κάθε βράδυ μέ τή γυναίκα μου φέρναμε τό λόγο στάν άγουρο καί τόν βρίζαμε· τόν λέγαμε χαρτοπαίχτη, μεθύστακα, μαχαιροβγάλτη, ψωμόλυσσα. Ολα άδικα,·γιατί ήταν καλός, μέ τ' όνομα στό χωριό. Η άφτουρη όμως δέν έβγαζε μιλιά, ούτε σηκωνότανε νά φύγη άπό κοντά μας. Εβανε τό κεφάλι κάτω, έπλεκε τήν κάλτσα καί κάποτε άκουα ένα μικρό άχ! νά βγαίνη άπό τά στήθη της.

–Σιγά καί θά καταφέρουμε νά τόν λησμονήση· λέγαμε οί κουτοί.

Νά μήν τά πολυλογώ, είδα κι άπόειδα, άκαμα στανικά έκείνο πού δέν ήθελα νά γίνη μέ θέλημά μου. Τό κορίτσι δέν πήγαινε καλά· μαράθηκε τό χειλάκι του. Στό κρύα τού χειμώνα σηκωνότανε τήν κονταυγή, βουτούσε τή μπόλια στό νερό τού αύλακιού καί τήν έβανε στά στήθη της νά πουντιάση. Επρεπε ν' άποφασίσω ή νά χάσω τό παιδί μου ή νά τό δώσω τού Αντώνη. Μιά μέρα έκατσα καί σκέφτηκα μοναχός μου: Τ' είν' ό κάθουρας, τ' είν' τό ζουμί του; τ' είμ' έγώ, τ' είν' τό έχει μου; Τίποτα δέν είχα παρά μιά καύρνια σπίτι πού μπορούσε νά τό παυλήση ό δανειστής. Επαιρνα καμιά σταφίδα μισακή, σήκωνα χρήματα γιά καλλιέργεια και γιά τό σπίτι, νά ντυθούμε καί νά ποδεθούμε όλοχρονικίς. Αν πήγαινε καλά ή χρανιά καί πούλαγα τή σταφίδα, πλέρωνα τόν έμπορο. Αν όχι, έμενα χρέος και πάλι τά ίδια. Η ζωή τού όξωμάχου τέτσια είνε πόντα· ώς πού νά πεθάνη δουλεύει γιά τούς άλλους. Επειτα είχα καί μιά φαμελιά στή ράχη μου. Ο Αντώνης ήταν γερό παιδί, δουλευτής καλός· άρχισε κάπως νά μού άρέση. Εμείς αί φτωχοί δέν πρέπει νά ζητάμε καί πολλά πράματα.

Ετσι σκέφτηκα κι άποφάσισα νά τού τή δώσω τήν Αννέτα. Τί είπα τής γυναίκος μου, τής ξυνοφάνηκε στήν άρχή, μά έπειτα είδε καί κείνη τό σωστό κι άποφάσισε. Τό Μάρτη κάναμε τούς άρρεβώνες. Τά παιδιά πέταγαν άπό τή χαρά τους. Ετρεχαν μά δάκρυα νά φιλήσουν πότε τά χέρια τά δικά μου, πότε τής γυναίκας μου. Κακόμοιρα παιδιά!

Αν πάη καλά ό Αγουστος, τόν Αη Δημήτρη θά κάνουμε τούς γάμους· είπα.

Από τότε κ' ή Αννέτα άρχισε, μέ τά λεφτά πού είχε άπό τά ξεδούλεια της, νά φτιάχνη κανένα ρουχαλόκι.

Η χρονιά πήγαινε καλή· έγινε σιτάρι, άραποσίτι, κριθάρι, όλα τέλος τά σπαρτά, τά μποστάνια καλά πήγαιναν. Οί χωριάτες είχαν νά κάμουν μέ τόν καιρό.

–Σάν καλός ά Αγουστος έφέτος, έ;

–Ναί· άν βαστάξη έτσι, καλά θά πάμε.

Καί όλα γιά τή μαύρη σταφίδα!

Εγώ σήκωνα χρήματα άπό τό γέρο Γιάννη τό Συρεγγέλη. Τώρα πέθανε· σάν μέ ξεπουπούλιασε μένα, πέθανε. Ηταν κολασμένη ψυχή· άλίμονο σέ κείνον πού έπεφτε στό χέρια του· τά ένα άλλο έπαιρνε. Εγώ τόν ήξερα, μά βρέθηκα στήν άνάγκη. Τόν περασμένο χρόνο άρρώστησα βαριά· δέν είχα πού νά δανειστώ, γύρεψα τού γέρο Γιάννη. Μού έδωκ' έκατό δραχμές, νά τού δώσω σέ δυό μήνες έκατονπενήντα. Τί νά κάμω; Τίς πήρα.

Οταν σηκώθηκα άπό τήν άρρώστια, πήρα τή μισακιά σταφίδα. Γιά καλλιέργεια σήκωσα πάλι άπό τό Συρεγγέλα. Τού έβαλα ύποθήκη τό σπίτι καί κάναμε συμβόλαια γιά χίλιες δραχμές. Μαζί πηγαίνανε καί μετρητά καί ψώνια καί ό ψήφος μου.

Στό τέλος τού Αλωνάρη άρχισε ό τρύγος. Θέρος, τρύγος - πόλεμος! Η έξοχή γεμάτη. Φωνές έδώ, τραγούδια έκεί, γέλια παρέκει. Πανηγύρι γίνεται!

Εδώ είνε σημαδεμένο. Αμα πέση ή σταφίδα στ' άλώνι, άρχίζουν καί τά σύγνεφα στόν ούρανό. Τότε άρχίζει καί τό δικά μας καρδιοχτύπι. Ολοι στόν ούρανό έχουμε καρφωμένα τό μάτια μας.

–Νά βαστάξη νά σηκώσουμε τό πρώτο χέρι καί τό δεύτερο... ό Θεός άς κάμη τά θέλημά του· λέμε άμα ρίξουμε τό πρώτο χέρι.

–Αχ! νά βάσταγε νά σηκώσουμε καί τό δεύτερο στεγνό!... παρακαλούμε, άμα ρίξουμε καί τά δεύτερο.

⁂

ΕΤΣΙ περνούμε όλη μας τή ζωή, γιά τή μαυρισμένη τή σταφίδα, πού νά είχε λείψει.

Ωστόσο ό καιρός πήγε καλός. Η σταφίδα ξεράθηκε· τήν τρίψαμε, τή σωριάσαμε, τήν κάναμε έτοιμη γιά τόν έμπορο. Ολοι δοξάζαμε τό Θεό πού τή σηκώσαμε στεγνή. Οί τιμές άκούγονταν καλές κι άπ' ώρα σ' ώρα περιμέναμε νά τή δώσουμε. Οί δυό άρρεβωνιασμένοι μετρούσαν τίς ήμέρες στά δάχτυλα. Αμα έμπαινα στό σπίτι άπό τήν άγορά, στά μάτια μέ κοίταζαν.

–Ακόμα... μή βιαζόσαστε! τούς έλεγα. Η σκύλα άπό τή βιασύνη της κάνει στραβά τά κουτάβια.

Μιά μέρα πού γύρισ' άπό τό μύλο μέ κράζει παράμερα ή γριά μου καί μού σφυρίζει στ' άφτί:

–Ο γέρο Γιάννης έστειλε νά παρη τή σταφίδα.

–Νά πάρη τή σταφίδα; Πώς θά πάρη τή σταφίδα;...

Πηγαίνω καί τόν βρίσκω στά μαγαζί, τού πέφτω στά πόδια, τόν παρακαλώ νά μ' άφήση νά πουλήσω τό πράμα μοναχός μου καί νά τού δώσω τά λεφτά του.

–Οχι, έπιμένει· δέν γίνεται. Θά τήν ρίξης στήν άποθήκη. Θά τήν πουλήσω γώ.

–Μά, γέρο Γιάννη...

–Δέν ξέρω· θέλω νά μαζώξω τόν παρά μου! Αν δέν τή φέρης, θά τήν κατασκέσω σήμερα.

Τί νά κάμω; Τήν έβαλα στά κάρρα καί τήν πήγα ό ίδιος στήν άποθήκη τού τοκιστή.

Πέρασε ό Αη Δημήτρης, ήρθε ό Δεκέμβρης. Πούλησε τή σταφίδα ό έμπορος, μά δέν έλεγε νά κάμη λογαριασμό. Κινώ καί πάω μοναχός μου.

–Δέν θά κάνουμε, γέρο Γιάννη, λογαριασμό, νά μού δώκης ό,τι μένει, νά πορέψω τό σπίτι μου;

–Νά σού δώκω ή νά μού δώκης! φωνάζει άγριεμένος έκείνος. Νά μού δώκης άκόμη τρακόσιες δραχμές. Νά τίς φέρης γρήγορα, γιατί θά σού πουλήσω τήν κούρνια!...

Σπασμοί μ' έπιασαν· πάνε αί κόποι μου χαμένοι!...

Καί τά δόλια τά παιδιά; Πάω στά σπίτι.

–Ε, τί έκαμες, πατέρα;

–Κλάψτε, κλάψτε, κακόμοιρα, καί σείς!

Αρχίσαμε όλοι τά δάκρυα. Μά ό κολασμένος τό έκαμε τό ψυχικό. Μού πούλησε τό σπίτι μισοτιμίς καί μ' έριξε χειμώνα καιρό στούς πέντε δρόμους. Επειτ' άπό τέτοια ποιός είχε άρεξη γιά γάμο; Κι άν είχαμε άρεξη, δέν είχαμε τόν παρά. Από τόν Αντώνη δέν έβγαινε τίποτα.

–Δέν πειράζει, πατέρα, μού είπε· τόν άφήνουμε γιά τού χρόνου. Νά δουλέψουμε μαζί έφέτα στή σταφίδα.

–Ητα τής μοίρας μας· είπε μέ πικρό χαμόγελο κ' ή Αννέτα.

Ετσι άρχισα τήν καλλιέργεια τού άλλου χρόνου μέ τόν Αντώνη μαζί. Αλλο άνάποδο πράμα άπό τή σταφίδα δέν είνε· όλοχρονικίς δέν θέλει νά λείψη ό άνθρωπος άπό μέσα. Αμα ξεσηκωθή ό καρπός άπό τ' άλώνι, άρχίζει ό κλαδοκάθαρος.

Εκείνη τή χρονιά πήγα σέ άλλο δανειστή. Τού έκαμα συμβόλαιο γιά έξακόσες δραχμές· ψώνια, θιάφες, ήμεροδούλια, όλα άποκεί. Εγώ, ό Αντώνης κ' οί γυναίκες, δέν βγάλαμε πεντάρα· όλοι μέσα στή μισακή παλαίβαμε. Ο Μάης ήρθε μέ δροσούλες. Τό λέμ' έδώ: Τόν ποντισμένο τόν καιρό, τό Μάη τό μήνα βρέχει· κακή χρονιά! Μά ή σταφίδα πήγαινε καλά· έγιναν γουλές - γουλές καί μαύρες· ήταν όψιμες έκείνη τή χρονιά. Ηρθε ό Αγουστος, έστρωσε ό καιρός. Ο τρύγος άρχισε στά γεμάτα. Τά πρώτο χέρι τό ρίξαμε χάμου. Ο καιρός καλός –βλέπεις τόν καιρό δέν τόν έχει κανείς στό χέρι – ρίχνουμε καί τό δεύτερο. Δέν έμειναν στά κλήματα παρά οί τσαμπίδες.

Μιά μέρα άρχισε νά γραβαλίζω γιά νά σωριάσω τό πρώτα χέρι· μά είχε άκόμη ρόγα. Εν' άλωνάκι μανάχα έκανα τηγάνι. Οταν νύχτωσε, φάγαμε ψωμί, ήρθαν καί κάτι γειτόνοι καί τά ρίξαμε στό τραγούδι. Εμείς οί φτωχοί δέν θέλουμε καί πολύ γιά νά κάνουμε κέφι· φτάνει νά έχουμε νά γυρίζουμε τό σπίτι. Τά παιδιά, ό Αντώνης κ' ή Αννέτα, κρυφομιλούσαν σέ μιάν άκρη όλο γιά τό γάμο τους καί χαρχατούριζαν. Εγώ τά έβλεπα χαμογελώντας κ' έκανα νόημα νά τά βλέπη κ' ή προεστή μου!.

⁂

ΟΤΑΝ έπεσα νά κοιμηθώ, ήταν άστροφεγγιά. Τήν αύγή πού σηκώθηκα μ' έφαγαν τά φίδια. Κοιτάζω γύρω, συγνεφιά! Αλήθεια, τό καλοκαίρι τό νερό στρατεύει. Μπορεί νά βρέχη στό ένα χτήμα καί στ' άλλο όχι. Μά είδες πού λέει: σάν χορεύη ή άρκούδα στού γειτόνου σου τήν αύλή, θά χορέψη καί στή δική σου. Τί νά κάνω; Λέω μέ τόν Αντώνη νά μαζέψουμε τό πρώτο χέρι· μά θά τήν χάλαγα χειρότερα.

Ο ούρανός πήγαινε καί μαύριζε. Τά σύγνεφα έτρεχαν έδώ καί κεί σάν βουνά κινούμενα. Η έξοχή βούιζε· φωνές, κακό, τρεχάματα σέ όλον τόν κάμπο! Στούς δρόμους καβαλλάρηδες έφερναν σκεπάσματα γιά τούς σωρούς. Τό σπίτια άδειασαν μονώρας. Εβλεπες παπλώματα, σεντόνια, τραπεζομάντηλα, άκριβούς καί βαρυπλερωμένους ρουχισμούς, πού δέν έβγαιναν άπό τ' άρμάρια παρά σέ πίσημη γιορτή ή νά δείξουν τήν προκοπή τής νύφης στήν προικοπαραδοσιά, τώρα νά σέρνονται σάν κωλόπανα στούς δρόμους, νά ποδοκυλιώνται στίς λάσπες καί τίς σβουνιές! Στό ένα χτήμα σώριαζαν ξερό καί σύχλωρο τόν καρπό· στό άλλα μακινάριζαν· στό άλλα φώναζαν μονάχα καί σταυροκοπιόνταν. Εγώ, ό Αντώνης, οί γυναίκες, τρέξαμε καταμεσίς στ' άλώνι χωρίς νά ξέρουμε γιατί.

–Πατέρα, στράφτει στό Στενό! μού λέει ό Αντώνης.

Γυρίζω· άλήθεια τό Στενό άστραφτε. Σύγκαιρα χοντρές ραντίδες έπεσαν πρώτα μέ όρμή κ' έπειτ' άρχισε δαρτό τό νερό. Μείναμε έδεκεί ξεροί· άλλος μέ τό φκυάρι, άλλος μέ τό γράβαλο, άλλος μέ τή σαρωματιά στό χέρι. Δέν κάναμε τίποτα, παρά βλέπαμε τό νερό πού βρέχει τή σταφίδα. Τή ζωή μας, τήν παντοχή μας, ένός χρόνου κόπους, όλα τά χάναμε γιά μιά στιγμή! Α, δέ θές άλλο χειρότερο! Νά βλέπης τό αίμα τής καρδιάς σου νά χύνεται καί νά μή μπορής τίποτα νά κάμης. Σέ ποιός νά ξεσπάσης; Τί νά είπής; Μέ ποιόν νά τό βάλης;

Τό νερό έπεφτε κι' έπεφτε! Μάς έβρεξε ώς τό κόκκαλα καί ούτε τό νιώθαμε. Τό μικρά μας κυλιόντουσαν στή λάσπη, βρεχόντον, έκλαιαν καί κανένας δέν έλεγε νά τά σηκώση άποκεί. Τέσσερες ώρες βάσταξε ό έμπος· οί τράφοι πλημμύρισαν. Απάνω άπ' τ' άλώνια καί τ' αύλάκια έπλεκαν οί σταφίδες καί μείς βλέπαμε νά τίς παίρνη τό ρέμα, νά τίς ροφούν τ' αύλάκια άκίνητοι. Τέλος πρώτος ό Αντώνης κ' έπειτα οί άλλοι ριχτήκαμε νά τσαλαβουτούμε στά νερά καί νά τίς κυνηγάμε σάν τά σκυλιά τά ξεροκόμματα.

Τώρα τί πρώτο νά σκεφτούμε; γιά γάμο ή πώς νά περάσουμε τή χρονιά; Αμα δέ βγάλης τό χρέος, δύσκολα σού δίνουν άλλο. Οση σταφίδα μαζέψαμε τήν πήρε ό δανειστής μας νά βγάλη ρακί.

Πέρασαν δυό - τρείς μήνες, τά παιδιά μαράζωσαν. Μιά ήμέρα βλέπω τόν Αντώνη κ' έρχεται στά σπίτι.

–Πατέρα, δός μου τήν Αννέτα κι όπως είνε τής τύχης μου θά ζήσω· δέν μπορώ πιά τέτοια ζωή νά τήν ύποφέρω!

Τί νά είπώ καί γώ; Απαφάσισα μιά βραδυά νά κάνω τό γάμο. Ακούς! σάν χήρα θά πάντρευα τό κορίτσι μου. Τί νά κάμω; Πές τα τής τύχης. Μά ούτε έτσι ήταν γραφτό νά τελειώση. Η Αννέτα άρρώστησε στά καλά· είχε παρμένη πούντα. Τά κρύα πανιά πού έβανε στά στήθη της καί τό νερό πού τήν περάνιασε τόν Αγουστο, ξέσπασαν τώρα στά καλά. Ο Αντώνης άρρώστησε καί κείνος άπό τήν κακοπάθεια κ' έπεσε στό σπίτι τού γαμπρού του. Ρωτούσε γιά τήν Αννέτα καί τού έλεγαν πώς ήταν καλά πάντα. Ενα πρωΐ -ήταν τής τύχης, βλέπεις, γιατί μπορούσε νά σωθή τά παιδί- άκούει νά νεκροσημαίνουν. Αμα τό άκουσε, ύποψιάστηκε. Τρέχει, ρίχνει τό καπότο άπάνω του καί πηδάει κάτω άπό τό σπίτι.

Η Αννέτα ψυχομαχούσε κείνη τήν ώρα. Εμείς καθόμαστε γύρω μέ σταυρωμένα χέρια.

–Μίλα μας, κυρά μου· έλεγε ή κακομοίρα ή μάννα της. Ανοιξε τά ματάκια σου νά μάς ίδής.

Μιλιά έκείνη.

Ο Αντώνης μπαίνει μέσα βιαστικά, πέφτει, άγκαλιάζει, κολλάει στά χείλη τής άγάπης του. Σέ λίγο πού τά χωρίσαμε, ήταν νεκρά καί τά δυό τά παιδιά.

Ε, τί τά θές τά πολλά λόγια; Τόν Αντώνη τόν πήρε καί τόν συγύρισε ό γαμπρός του· έμείς συγυρίσαμε τό κορίτσι μας καί τά πήγαμε στό νεκροταφείο. Τήν ώρα πού θά τά βάναμε στό μνήμα, ό γαμπρός τού Αντώνη μού λέει:

–Ετούτα τά παιδιά άγαπήθηκαν τόσο πολύ, μά ή τύχη δέ θέλησε νά τ' άνταμώση. Δέν τά θάνουμε σ' ένα μνήμα, νά λέν τούς πόνους καί τά βάσανά τους;

Ετσι καί κάμαμε. Τά βάλαμε άγκαλιά τό ένα σιμά στό άλλο καί θυμούμαι καλά μέσ' άπό τά δάκρυά μου πώς είδα τά χείλη τους νά χαμογελάνε.

Τ' όμοιρα! άκόμη έκεί μέσα βρίσκονται. Ο νεκροθάφτης πού θ' άνοίξη τόν τάφο τους, θά έβρη τά σκέλεθρά τους άγκαλιασμένα. Τόν παρακαλώ νά τά θάψη πάλι καί νά μήν τά χωρίση. Οχι, άς μήν τά χωρίση!...